

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

Casper – een rouwboek – Waar ben je, lieve broer?

Uus Knops (2018). Gent: Borgerhoff & Lamberigts. 164 pp. € 22,99.
ISBN 978 90 8931 9166

Christine Decruy

Uus Knops is psychiater, psychotherapeut, auteur en spreker. Midden december 2005 krijgen Knops en haar familie de bevestiging dat Casper, haar jongere broer, officieel wordt vermist. De auteur neemt ons mee naar de periode waarin Casper en zijn studiegenoot Christophe weloverwogen, goed voorbereid en met een stevige dosis verantwoordelijkheidszin, besloten om net na hun universitaire studies op rugzakreis te trekken naar Venezuela. Knops vertelt dat ze via de mails van haar broer voelt dat hij gretig geniet van de ervaring. Kort voor hun geplande terugkomst stopt het contact. Casper en Christophe checken niet in voor hun terugvlucht.

Het gezin Knops start een intensieve zoekactie. In korte tijd bouwen ze een wereldwijd netwerk op van ogen en oren. Hun huis wordt het kloppende hart van de operatie. We lezen hoe ze de zoektocht volhouden op eigen (veer)kracht, aangemoedigd, gevoed en gesteund door een warme omgeving. Ondanks hun strijd lust, moeten ze gaandeweg een pijnlijke realiteit aangaan: Casper is niet meer, nooit meer. Uiteindelijk komen de stoffelijke resten van Casper en Christophe thuis, maar lijfelijke afscheid nemen is niet mogelijk.

In dit boek doet Knops het indrukwekkende relaas van een familie die bergen

verzette om hun zoon en broer te redden. Met woorden en beelden over Casper, over de zoektocht naar Casper en over de zoektocht naar een leven zonder hem, reflecteert ze op een kwetsbare, veelzijdige en krachtige manier over rouw in al zijn facetten. Knops gebruikt de metafoer van de strandwandeling om over rouw te praten: een wandeling langs de zee, waarbij de golven telkens dichterbij komen en weer weggaan. Er is hoop en wanhoop. Er is de hartverscheurende pijn, soms zeurend, soms stekend; er is voorspelbare en onvoorspelbare pijn. Er is schoonheid en troost. Er is loslaten en vasthouden. Er is verstillings- en oneindige beweging, soms alleen, soms in gezelschap. In haar boek laat Knops de ruwheid van rouw zien. Rouw start met schuren en wringen. De auteur toont hoe schuring geleidelijk voor slijtage zorgt en uiteindelijk zelfs in zachte berusting kan overgaan, naast de blijvende splinters die plots een stekende pijn kunnen brengen.

Knops legt uit dat dit werk haar individuele versie is van de zoektocht naar haar broer en de zoektocht die rouw volgens haar is. Zij schreef dit boek in de hoop een kleine 'rouwrevolutie' te starten. Haar doel is handvatten te bieden om op een meer open manier te praten over wat rouwen inhoudt, over wat wel en niet kan helpen bij rouwverwerking en hoe we rouw te boven kunnen komen. Daarbij respecteert ze dat elk rouwproces uniek is.

Dit werk heb ik aanvankelijk in een ruk uitgelezen. Enkele maanden later las ik het opnieuw, tijdens de eerste golf van de covid-19-lockdown in België. Op bijna elke pagina staan een of meer 'pareltjes': meta-

Casper – een rouwboek – Waar ben je, lieve broer?

foren, subtiele boodschappen, verrijkende ideeën, verrassende uitspraken, doordenkers, tips, enzovoort. Het is een boek dat 'anders' is dan alle andere werken over rouw. Bij het schrijven van deze recensie voel ik een gezonde dosis nederigheid: het is een enorme uitdaging recht te doen aan de diepgang en rijkdom in dit boek. Ik beperk me in deze tekst dan ook tot enkele van de meest prominent aanwezige gedachten die bij mij bleven nazinderen.

Velen die een dierbare verloren hebben, vragen zich weleens af of ze goed aan het rouwen zijn en of hun gevoelens 'normaal' zijn. Theoretisch inzicht in het thema rouwen en verhalen van lotgenoten kunnen deugd doen, verhelderend en blikverruimend werken en een gevoel van isolatie helpen doorbreken. De openheid, kwetsbaarheid en menselijkheid waarmee Knops haar relaas doet en haar persoonlijke en professionele reflecties deelt, als lotgenoot maar ook als psychiater en psychotherapeut, steken vele nabestaanden vast een stevig hart onder de riem. Anderzijds kan dit verhaal confronterend zijn voor nabestaanden die bijvoorbeeld naar hun gevoel een tekort aan verbinding met anderen ervaren, die wat minder mild tegenover zichzelf staan of die doorheen hun leven minder veerkracht opgebouwd hebben.

Net zoals vele andere auteurs in de rouwliteratuur, doorbreekt Knops in dit boek actief de illusie of verwachting dat nabestaanden na verloop van tijd 'over hun verlies heen' zijn. Ze maakt expliciet duidelijk dat rouwen een continue slingerbeweging inhoudt tussen de dood en het leven, dat die slingerbeweging voor iedereen uniek is en dat ze een leven lang doorgaat. Knops voegt er de boodschap aan toe dat ze doorheen de tijd heeft geleerd de schoonheid van het leven te ervaren naast de pijn en het verdriet over de dood van haar broer.

Het werk ademt de kracht van verbinding. Knops roept op tot een maatschappij die rouw aanvaardt, die een luisterend oor biedt aan nabestaanden, waar rouwenden durven aangeven wat ze nodig hebben van hun omgeving, en die aanwezigheid en verbinding centraal stelt. Ze poneert dat nabestaanden net door die verbinding in staat zijn de pijn en het verdriet te dragen en te overleven. Daarnaast wijst Knops expliciet op het belang voor nabestaanden om zich ook liefdevol en mild tegenover zichzelf op te stellen.

Impliciet integreert Knops in dit boek verschillende klassieke en recente theoretische modellen rond het thema rouw en verlies. Rouwtherapeuten zien elementen terugkomen uit bijvoorbeeld het *meaning reconstruction*-model (Klass, Silverman & Nickman, 1996), het *duaal procesmodel* (Stroebe & Schut, 1999) en het *continuing bonds*-model (Neimeyer, 2001). Dit boek kan sommige therapeuten de aanzet geven om in die modellen te grasduinen en inspiratie op te doen om cliënten die vast lijken te zitten in hun rouwproces, weer in beweging te krijgen.

Cliënten die dit boek gelezen hebben, bevestigen dat Knops met glans geslaagd is in haar opzet. Ze vertellen mij dat ze het lezen van dit boek als verzachtend, troostend, inspirerend en hoopgevend ervaren hebben. *Casper – een rouwboek* is relevant voor een breed publiek van nabestaanden, hun dichte en ruime omgeving, en zeker ook voor hulpverleners en anderen die over verlies en verdriet willen reflecteren. Opvallend is de poëtische stijl die Knops hanteert. Het werk is doorspekt met trefende beelden en metaforen zoals 'hoofd in de wolken, voeten op de grond', 'schaafwonden', 'strandwandeling' en 'storm'.

Tot slot beschouw ik het verhaal van *Casper – een rouwboek* als een soort metafoor voor de huidige coronacrisis. Denk

Casper – een rouwboek – Waar ben je, lieve broer?

maar aan de illusie van voorspelbaarheid en veiligheid die ruw doorprikt werd, de anticipatoire rouw waarmee velen geconfronteerd zijn, de nabestaanden die hun dierbare door het besmettingsgevaar vaak niet meer konden voelen, zien of ruiken terwijl dit toch wezenlijk deel uitmaakt van het rouwproces. Parallel met het verhaal van Casper zien we bij covid-19 de noodzaak aan vindingrijkheid in het afscheid nemen en het creatief in verbinding treden met anderen, het appel op onze veerkracht, het gebrek aan fysieke verbinding met anderen, de ravage die covid-19 aangericht heeft en verder kan aanrichten in het leven van nabestaanden en hulpverleners, en tegelijkertijd de post-traumatische groei die deze crisis met zich mee kan brengen. Kortweg: *Casper – een rouwboek* is een pareltje.

Een ridder en zijn draken – Op weg met Toby, een pleegjongen

Sabine Vermeire (2019). Antwerpen: Interactie-Academie. 72 pp. € 18,00. ISBN 978 90 8012 6893

Robin Glerum

Sabine Vermeire is systeemtheoretisch en narratief therapeut, opleider, supervisor en stafid aan de Interactie-Academie in Antwerpen. Ze is gespecialiseerd in de begeleiding van gezinnen in complexe en zorgwekkende situaties, en staat daarbij in voor zowel ouderbegeleiding als hulpverlening aan kinderen en jongeren. Op basis van haar werk als therapeut en opleider schreef ze meerdere artikelen en boeken.

In het boek *Een ridder en zijn draken* breekt Vermeire een lans voor pleegkinderen en voor iedereen die betrokken is bij

Christine Decruy is klinisch psycholoog en psychotherapeut met een privépraktijk in Beigem (Grimbergen). E-mail: christinedecruy@yahoo.com.

Literatuur

- Klass, D., Silverman, P., & Nickman, S. (Eds.). (1996). *Continuing bonds – New understandings of grief*. Washington, DC: Taylor & Francis.
- Neimeyer, R.A. (2001). *Meaning reconstruction and the experience of loss*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Stroebe, M., & Schut, H. (1999). The dual process model of coping with bereavement – Rationale and description. *Death Studies*, 23(3), 197-224.

kinderen die niet in hun oorspronkelijke gezin kunnen opgroeien. Ze beschrijft hoe deze kinderen al vroeg in hun leven langdurig onder druk staan en benoemt de factoren die pleegzorgplaatsing tegenwoordig bemoeilijken. Het komt geregeld voor dat deze kinderen bij de hulpverlening aangemeld worden in verband met gedragsproblemen. Daarbij maakt Vermeire duidelijk waarom het belangrijk is om als therapeut niet alleen bezig te zijn met het verminderen van deze gedragsproblemen, maar juist ook actief verbinding te maken met het dichte netwerk om deze pleegkinderen heen, zoals pleegouders, begeleiders, leerkrachten en alle andere betrokkenen.

In haar eigen zoektocht met Toby, een jongen van zeven jaar, neemt ze de lezer mee aan de hand van negen brieven en mails aan Toby en zijn pleegmoeder. Daarbij geeft zij in een disclaimer weer dat de